

AGATA HAUSER

Sprawozdanie z konferencji z okazji jubileuszu Profesor Hanny Suchockiej „Konstytucja w demokratycznym państwie prawnym”, Poznań, 20 stycznia 2023 r.

20 stycznia 2023 r. odbyły się w Poznaniu uroczystości z okazji jubileuszu 55-lecia pracy naukowej i dydaktycznej prof. Hanny Suchockiej. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, z którym Pani Profesor związana jest od początku swojej kariery. W uroczystościach wzięli udział przedstawiciele wiodących ośrodków naukowych w Polsce, ale także reprezentanci władzy sądowniczej, władz lokalnych, samorządów zawodowych oraz liczni zaproszeni goście.

Uroczystości jubileuszowe zainaugurowała konferencja naukowa „Konstytucja w demokratycznym państwie prawnym”. Moderatorem plenarnej sesji konferencji był prof. Zbigniew Witkowski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a jej przedmiotem były zagadnienia stosowania konstytucji, współczesnych zagrożeń oraz mechanizmów gwarancyjnych.

Jako pierwsza głos zabrała prof. Sławomira Wronkowska (sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu). Swoje wystąpienie poświęciła zagadnieniu interpretacji i instrumentalizacji konstytucji. Profesor Wronkowska wskazywała, że w dzisiejszych czasach rzadko spotykamy się ze zjawiskiem „rewolucyjnego zamachu na konstytucję”, który polegałby na odrzuceniu tego aktu i całego

porządku prawnego na nim zbudowanego. W praktyce częściej dochodzi do obchodzenia norm konstytucyjnych, do aktów nadużycia prawa albo dokonuje się „milczącej zmiany” konstytucji, która polega na poddaniu istniejącego tekstu na nowo egzegezie w takim celu, by rezultat był zgodny z określonymi oczekiwaniami. Profesor Wronkowska wyjaśniła, że w tej ostatniej sytuacji poprzez zmianę kluczowych pojęć konstytucyjnych dokonuje się właśnie instrumentalizacji konstytucji. W ujęciu ogólnym instrumentalizacja może mieć charakter neutralny albo polityczny (instrumentalizacja negatywna). Instrumentacja oceniana negatywnie zachodzi wtedy, gdy ten, kto się posługuje prawem, wykracza poza spektrum wartości i celów zapisanych w obowiązującej konstytucji i niepodważalnej doktrynie konstytucyjnej.

Profesor Mirosław Wyrzykowski (sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku, Komitet Nauk Prawnych PAN) zestawił proces tworzenia państwa konstytucyjnego z występującymi przykładami zjawiska niszczenia prawa. Wypracowana w procesie opartym na kompromisie Konstytucja RP zawierała mechanizm samoregulujący, pozwalający na samo-naprawianie się państwa z wykorzystaniem instytucji, organów i procedur. W ocenie prof. Wyrzykowskiego u podstaw tego porządku konstytucyjnego wyrażonego w Konstytucji RP leżała moralność wewnętrzna i zewnętrzna prawa. Analizując konkretne przykłady działań z ostatniej dekady, zauważył natomiast wystąpienie procesu naruszania tej moralności prawa. Proces niszczenia prowadzony był przy tym przez konstytucyjne organy państwa. Profesor Wyrzykowski wskazał na skutki takich działań, w tym wpływ na pojmowanie powagi państwa, utratę wewnętrznej suwerenności państwa, utratę tożsamości konstytucyjnej oraz bezpieczeństwo prawne w obszarze zarówno wewnętrznym, jak i zewnętrznym.

Wystąpienie prof. Sławomira Patyry (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) dotyczyło roli sądu konstytucyjnego jako strażnika konstytucji. Profesor Patyra zauważył na wstępie, że w przeciwieństwie do wielu innych norm (politycznych, religijnych itp.), normy prawne (i filozofia tworzenia prawa) mają na celu zachowanie maksymalnie egalitarnej relacji w ramach społeczeństwa. Sądy konstytucyjne odgrywają w tym zakresie kluczową rolę: z jednej strony uczestnicząc jako strażnik konstytucji w realizacji mechanizmów hamowania i kontroli pomiędzy władzą ustawodawczą i wykonawczą, z drugiej zaś występując jako protektor praw i wolności jednostki w państwie. Pozbawienie sądu konstytucyjnego możliwości efektywnego działania oddziałuje zatem na oba te obszary. Analizując obecną sytuację, prof. Patyra wskazał, że Trybunał Konstytucyjny stał się narzędziem wykorzystywanym do zmiany porządku prawnego z pominięciem

demokratycznego procesu ustawodawczego (np. rozstrzygając kwestię końca kadencji Rzecznika Praw Obywatelskich). Trybunał służący legalizacji bezprawia nie chroni Konstytucji RP i ustroju demokracji konstytucyjnej.

W ostatnim wystąpieniu w sesji prof. Ryszard Piotrowski (Uniwersytet Warszawski) omówił związek między konstytucjonalizmem i tożsamością państwa demokratycznego. W ocenie prof. Piotrowskiego konstytucjonalizm zakłada, że istnieją granice władzy określone w konstytucji i są one nieprzekraczalne. Taka definicja jest jednak rodzajem wiary politycznej polegającej m.in. na tym, że władza powinna być ograniczona przez prawa człowieka i nie może tych praw arbitralnie naruszyć. Analizie poddane zostały zagadnienia m.in. źródła praw jednostki oraz roli podmiotów prywatnych i ich związku z wolnością. Zdaniem prof. Piotrowskiego państwo demokratyczne to takie państwo, w którym władza większości jest ograniczona przez prawa człowieka, a istotą takiego państwa, definiowaną z perspektywy konstytucjonalizmu, jest ograniczenie demokratycznie legitymowanej władzy przez niezależne od niej wartości ukształtowane przez kulturę. Wskazał w tym zakresie także na zagrożenia dla prywatności związane z szerokim funkcjonowaniem nowych technologii.

Po zakończeniu konferencji rozpoczęła się główna uroczystość jubileuszowa na cześć prof. Suchockiej. W pierwszej kolejności głos zabrała Rektorka UAM, prof. Bogumiła Kaniewska. Podkreślając zasługi naukowe Jubilatki, odniosła się ona także do nadzwyczajnego życiorysu prof. Suchockiej i wskazała liczne funkcje publiczne przez nią pełnione.

Laudację na cześć prof. Hanny Suchockiej wygłosił prof. Zdzisław Kędzia, wieloletni kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji UAM. Zauważając bardzo szerokie zainteresowania badawcze Jubilatki, zwrócił uwagę, że w jej dorobku szczególne znaczenie odgrywa relacja konstytucjonalizm – transformacja demokratyczna. Zaznaczył jednocześnie, że profil zawodowy prof. Suchockiej „ma wiele obliczy, które dzięki jej osobowości wzajemnie się integrowały i wzbogacały, wyznaczając szczególne jej role: jako badaczki i nauczycielki, polityczki, funkcjonariuszki publicznej oraz ekspertki”. W jego ocenie „te role są nadal wzajemnie powiązane, a ich synergia pozwala na uzyskanie unikalnej wartości dodanej”. W swojej działalności zarówno naukowej, jak i publicznej Jubilatka zwracała uwagę na znaczenie rozpatrywania rozmaitych aspektów prawa konstytucyjnego przez pryzmat aksjologii ustawy zasadniczej.

Podczas uroczystości prof. Suchockiej wręczona została okolicznościowa księga, zawierająca opracowania dedykowane Jubilatce, zatytułowana *Między prawem a polityką* (red. B. Kaniewska, T. Wallas, K. Urbaniak). To

obszerne wydanie zawiera nie tylko teksty o charakterze naukowym, ale też liczne listy i adresy gratulacyjne. W związku z szerokimi zainteresowaniami naukowymi i bogatym doświadczeniem zawodowym Pani Profesor, także Księga Jubileuszowa jej poświęcona dotyka zróżnicowanej tematyki. Analizie poddane zostały zagadnienia konstytucyjnoprawne (ze szczególnym podkreśleniem znaczenia stosowania ustawy zasadniczej oraz kwestii związanych z praktyką funkcjonowania i pozycją ustrojową władzy sądowiczej), ale także prawo europejskie oraz międzynarodowe, w tym prawo praw człowieka. Ujęta została także szeroko rozumiana problematyka styku prawa i polityki.

Uczestnicy jubileuszu otrzymali natomiast egzemplarze wydanej w 2022 r. książki *Początki III RP* (red. J. Wojnicki i K. Urbaniak). Opracowanie to przedstawia najważniejsze wystąpienia sejmowe, artykuły oraz wywiady prasowe prof. Suchockiej z okresu jej aktywności publicznej. Obejmuje zatem nie tylko okres sprawowania przez nią funkcji premiera (1992–1993), ale także czasy parlamentarne i rządowe (1989–2001). Jest to więc dokumentacja niezwykle istotnego okresu kształtowania się polskiej Konstytucji, ale także szerzej: nowoczesnej demokracji i sprawnego państwa prawa. Pani Profesor była nie tylko świadkiem tych przemian, ale także wyjątkowo aktywnym i zasłużonym ich uczestnikiem.

Report: Conference in honour of Professor Hanna Suchocka's jubilee "Constitution in a Democratic State Ruled by Law", Poznań, 20 January 2023

Keywords: Jubilee, conference, constitution, constitutional court

AGATA HAUSER <https://orcid.org/0000-0002-6382-3800>

Doktor nauk prawnych; Zakład Prawa Międzynarodowego i Organizacji Międzynarodowych, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; ahauser@amu.edu.pl.